

Kansainvälinen konferenssi siirtolaisuudesta ja ulkomaalaispolitiikasta

Rostockissa, Saksan Demokraattisessa Tasavallassa, pidettiin 30. - 31.3.1987 kansainvälinen konferenssi "9. Kolloquium der Forschungsgruppe 'Migration und Ausländerpolitik im Imperialismus' ". Sen järjesti Rostockin yliopiston historian laitos, johtajanaan prof. Lothar Elsner. Tapahtumapaikana oli "Heim des Ständigen Komitees der Arbeiterkonferenz der Ostseeländer, Norwegens und Islands", joka sijaitsi hieman tämän vanhan hansakaupungin keskustan ulkopuolella. Itse kaupunkiin tutustuminen jäi vähien raskaasta ohjelmasta johtuen, mutta rakennustyöt näyttivät olevan käynnissä kaikkialla tässä yli 200 000 asukkaan kaupungissa.

Konferenssi käsitteli erityisesti valtiovalan ja ammattijärjestöjen asennetta ja toimipiteitä kansainvälisen työvoiman siirron historian ja nykypäivänkin alalla. Osallistujat edustivat paitsi historiaa, myös eri yhteiskuntatieteitä, juridiikkaa ja aluetieteitä.

Käsiteltävään aihepiiriin kuuluivat vapaaehtoinen siirtolaisuus valtioiden välillä, eri maissa harjoitettu työvoiman pakkosiirto, sekä rajoitukset joita on asetettu työvoiman maahanmuutolle sekä ulospäin suuntautuvalle siirtolaisuudelle. Aiheet liittyvät Keski-Euroopassa kuumana käytävään ajankohtaiseen keskusteluun siirtotyöläisistä, ja varsinkin Länsi-Saksan harjoittamasta politiikasta. Konferenssi pyrki antamaan tälle keskustelulle laajempaa historiallista ja alueellista taustaa tarkastelemalla mm. Venäjän keisarikunnassa, Yhdysvalloissa ja keisarillisessa Saksassa harjoitettua työvoimapolitiikkaa.

Erityisen kiinnostava kysymys oli kuitenkin natsi-Saksan harjoittama työvoimapolitiikka ja pakkotyövoima, jota he hankkivat

eri maista. Väittelyä käytiin siitä, onko natsivallan aikainen "pakkopolitiikka" jatkunut - tosin muuttuneessa muodossa ja erilaisessa poliittisessa järjestelmässä - 1960-luvulta lähtien Saksan Liittotasavallassa, kun sinne on värvätty ja laittomasti tullut satoja tuhansia siirtotyöläisiä eri maista. Ensimmäinen konferenssipäivä kului suurelta osin kiisteltäessä tästä kontinueetti- tai diskontinueettikysymyksestä. Toisen päivän alustukset koskettelivat erityisesti ammattijärjestöjen asenteita työvoiman maahanmuuttoon.

Varsinkin DDR:ssä ollaan kiinnostuneita natsien harjoittamasta työvoiman pakkosiirrosta ja eräissä esitelmissä sivuttiin tätä kysymystä. Tšhekkiläinen professori Otto Novak mm. kertoi, että natsit siirsivät tšhekkien asuttamalta alueelta yli 600 000 miestä työhön Saksan tehtaisiin. Kysymyksessä oli neljän kokonaisen ikäluokan siirto, sillä alueelta vietiin 20-, 21-, 22- ja 23-vuotiaat nuoret miehet. Toisaalta ollaan tutkinnassa Tanskasta Saksaan työhön vietyjä. Tiedetään esimerkiksi, että Bremenin kaupungin tehtaissa ja muissa työpaikoissa oli ainakin 15 000 tanskalaista. Natsien valloitetuilta alueilta tuoma työvoima osaltaan mahdollisti sen, että heidän sotateollisuutensa pystyi vielä muutaman sotavuoden jälkeen lisäämään tuotantoaan.

Kokoukseen osallistui neljän hengen delegaatio Neuvostoliitosta. Sen johtajana oli kieviläinen professori A.N. Shlepakov. Kiev näyttääkin olevan neuvostoliittolaisen muuttoliiketutkimuksen tämänhetkinen keskus, vaikka muuallakin on harrastettu alan tutkimusta. Kieviläiset ovat hiljan mm. julkaisseet kaksi teosta, jotka käsittelevät kansallisia vähemmistöjä, siirtolaisuutta ja työväes-

tön asemaa toisen maailmansodan jälkeisessä Länsi-Euroopassa sekä Yhdysvalloissa. Teokset ovat venäjänkielisiä.

Konferenssissa oli yhteensä kuutisenkymmentä osanottajaa kolmestatoista eurooppalaisesta maasta, eniten isäntämaasta Itä-Saksasta, Länsi-Saksasta ja Puolasta, minkä lisäksi edustajia oli Neuvostoliitosta, Suomesta, Jugoslaviasta, Italiasta, Itävallasta, Ranskasta, Ruotsista, Tanskasta, Tshekkoslovakiasta ja Unkarista. Takavuosina tämä konferenssisarja oli itäeurooppalaisten välinen, mutta nyt oli toisen kerran edustajia Itä-Euroopan maiden ulkopuolelta.

Suomesta olivat Turun yliopistosta, jolla on muutenkin yhteistyötä Rostockin yliopiston kanssa, mukana vt. apul.prof. Reino Kero sekä dosentit Auvo Kostiainen ja Keijo Virtanen. Keron esitelmän aiheena oli "How Emigration was Wieved in Finland before the First World War". Siinä selvitettiin lähinnä Suomen viranomaisten asennetta amerikansiirtolaisuuteen. Kostiaisen aiheena oli "The Attitude in Finland towards the Illegal Migration to the Soviet Union during the Great Depression", joka liittyi Venäjän ja Neuvostoliiton käsittelyyn työvoiman muuton kohteena. Virtasen esitelmänä oli "Finnish Attitudes towards Return

Migration in the Early 20th Century". Siinä selvitettiin paluumuuttoa suhtautumisen ongelmaa tämän vuosisadan alun Suomessa ja pyrkimyksiä edesauttaa heidän paluutaan.

Ohjelmaan sisältyneessä epävirallisessa illanvietossa esiintyi itäsaksalainen valtion tunnuspalkinnon saanut kirjailija Ottomar Lang. Hän julkaisi muutama vuosi sitten turkkilaisen siirtotyöläisen elämää Länsi-Saksassa kuvaavan romaanin "Tod im Fundament". Se ilmestyi ennen kohua herättänyttä Günter Wallraffin dokumenttia "Ganz unten" (1985) samasta aiheesta.

Rostockin kokouksen järjestelyt olivat täsmälliset. Kokous osoittautui hyödylliseksi, uusia näkökulmia avaavaksi ja sen esitelmät herättivät paljon keskustelua osanottajien keskuudessa. Sen seurauksena myös pystyttiin luomaan uusia kontakteja tähän asti melko vähän tunnettuun itä-eurooppalaisten muuttoliikkeiden historiaa tutkivaan joukkoon eri maissa. Konferenssin esitelmät ilmestyvät Rostockin yliopiston historian laitoksen julkaisusarjassa "Fremdarbeiterpolitik des Imperialismus", ja tullevat julki suuteen vielä tämän vuoden kuluessa.

Auvo Kostiainen
Turun yliopisto